

enim idipsum forte innuunt, quum ob eam victoriam sanctos Apostolos morti traditos scribunt; & Philastrius is est auctor, ut vetustate & gravitate parvi faciendus non sit (a). Demum, si quis obiiceret, Simonem Magum apud ecclesiasticos auctores, aera petiisse, ut virtutem ostentaret suam, non autem ut luderet; quemadmodum Svetonii Icarus fecit, qui Icarum volatum imitari voluisse videtur, unde *Icarus* ab historico appellatur; facillime responderi posset, Simonem a Svetonio *Icarum* nomine appellatum, non quod Icarum volatum simulare præsumperit, sed quod Icarum finem habuerit, eumque volasse non solum, ut sibi famam auget, verum etiam ut Principis cui maxime adulabatur, ingenio satisfaceret, & hinc nihil esse, quod Svetonium ecclesiasticis Scriptoribus adversum esse suadeat.

CA-

(a) Notandum præterea, ex eo forte factum esse, quod Simonis lapsum narrantes veteres Ecclesie patres, coram Nerone accidisse prætermiserint; quod Simonis volatum Nero privato tantum e loco spectaverit, non publico; præsidens nimirum, ut moris erat, spectaculo. Et sane Svetonius spectaculorum plura & varia genera a Nerone edita referens, ubi *Icarum* volatum & lapsum retulit, statim subdit: *Nam perraro præsidere*, scilicet Nero, *ceterum accubans primum parvis foraminibus, deinde toto podiumo ad aperto spectare consueverat*. In more scilicet positum erat, ut Imperatores ludis præsidere, sed ut sæpe etiam Augustus, perraro hoc incommodum ferre voluit Nero, & hoc tum quoque contigit, quum lapsus est Icarus, ut satis aperte testatur historicus, qui Icarum equore respersum fuisse asserit *ipsum*, non Neronem (quod etiam observat Beroaldus in notis ad relatum Svetonii locum) sed Neronis cubiculum, locum nimirum ad foram cubiculi factum, ubi clausus

Nero accubabat, quæ in theatro fiebant spectaturus. Ille enim Asiaticorum Principum mos, qui quum ad jus dicendum, aut ad ludos spectandos, aut aliam ob causam coram populo essent, sublimibus magnificisque tegebantur papilionibus, teste Athenæo lib. 12. ad Romanos etiam fluxit, & suggestum in Orchestra latum fuisse Julio Cæsari, idem narrat Svetonius in ejus vita, pegma nimirum, sublimis instar tribunalis, quo usus est etiam Nero, nova tamen forma, ita ut instar cubiculi esset, neque enim ille sedebat, sed *accubabat*. Notat hanc Neronis consuetudinem Plinius in *Panegyrico ad Trajanum*, ubi cap. 51. *Licet ergo*, inquit, *civibus suis invicem contueri, dabitur non cubiculum Principis, sed ipsum Principem cernere publice in populo sedentem*. Quare optime animadvertit Svetonius, quod Nero præsidere publicis ludis non consueverit, ubi ejus *cubiculi* meminit, qui locus illi, qui ludis præsidere, non erat aptus.

CAPUT XII.

De Sacello Domine, quo vadis? sive S. Mariæ de Plantis.

” PETRUS victo Simone (inquit S. Ambrosius contra Auxentium) cum præcepta Dei populo seminarer, & doceret castimoniam, excitavit animos Gentilium. Quibus eum quærentibus, christianæ animæ deprecata sunt, ut paulisper cederet. Et quamvis esset cupidus passionis, tamen contemplatione populi precantis inflexus est: rogabatur enim ut ad instituendum, & confirmandum populum se reservaret. Quid multa? nocte muro egredi cœpit, & videns sibi in porta Christum occurrere, Urbemque ingredi, ait, *Domine, quo venis?* Respondit Christus; *Venio iterum crucifigi*. Intellexit Petrus ad suam crucem divinum pertinere responsum. Christus enim non poterat iterum crucifigi; qui carnem, passione suscepta mortis exuerat: quod enim mortuus est semel; quod autem vivit Deo vixit. Intellexit ergo Petrus, quod iterum Christus crucifigendus esset in servulo. Itaque sponte remeavit: interrogantibus Christianis responsum reddidit: statimque correptus, per crucem suam glorificavit Dominum Jesum.

Eamdem Petri fugam commemorant Hegesippus junior in Historia Judaica (a), Acta quæ sub Lini Romani Pontificis nomi-

Z

nomi-

(a) Historiam Judaicam quæ Hegesippi nomen exhibet, non illius Hegesippi *vicini apostolicorum temporum* (quemadmodum existimasse videtur Cortesius noster lib. 1. de itinere Romano D. Petri pag. 59.) sed alterius multo recentioris Hegesippi, factum esse, vel ex ipso scripti stilo abunde dignoscitur. Scripsit antiquior Hegesippus libros quinque Actorum Ecclesiasticorum, temporum injuria deperditos, sermone simplici, teste Hieronymo, *us quorum vitam sectabatur, di-*

cendi quoque exprimeret characterem; affectat hic alter elegantiam, nec raro professus grandia, turget. Meminit præterea Constantinopoleos, & novæ Romæ, quæ quidem vocabula altero Ecclesie seculo, quo apostolicus ille Hegesippus floruit, ignota fuisse constat. Itaque Joan. Fridericus Gronovius in observat. ad Scriptor. Ecclesiast. Sanctum Ambrosium hujus operis Scriptorem fuisse, pluribus probare contendit, quod nec Labbeus in Dissert. de Scriptor. Ecclesiast. quos attingit Bel-

larum

nomine circumferuntur, nec non Acta SS. Proceffi & Martiniani: contigisse tamen dicunt, quum S. Apostolus novem mensibus carcere detentus fuerit, & jam ad supplicium peteretur. Ea dissensio, Ambrosii auctoritatem auget potius, ac infirmit, ansam enim ad suspicandum dat, sanctum doctorem non ab apocryphis illis scriptis, sed a purioribus fontibus suam hausisse narrationem. Porro extra portam S. Sebastiani via Appia sacellum occurrit, ut tantæ rei memoriam exhiberet antiquitus constructum, appellatumque *Domine, quo vadis*; quod, Paulo III. Pont. Maximo, Reginaldus Cardinalis Polus anno 1539. a fundamentis restituit. De

*Iarminus tom. 1. pag. 420. nec Guilielmus Cave hist. litterar. tom. 1. pag. 152. improbable existimant: Quin imo Salmeronem Labbeus arguit, quod Ambrosium non auctorem, sed interpretem e Græco velit, quæ fuit etiam Cortesii nostri opinio loc. cit. At vero in antiquissimo Ambrosianæ Bibliothecæ Codice litteris partim Longobardicis, partim Romanis majusculis scripto post primum ex quinque Hegeßippi libris, hæc sunt: EGESIPPI LIBER PRIMUS EXPLICIT, tum: INCIPIT LIBER SECUNDUS: Ambrosius Episcopus de Græco translulit in latinum. Etiam in Codice Cantabrigiensi ad extremum libri primi, extare hæc verba *Beatissimi Ambrosii translatio ex Josepho, liber primus explicit*, testis est Carolus Deubius apud Fabricium tom. 2. *Bibl. Latin. e. it. Venetæ pag. 316.* qui pariter monet etiam in Catalogo MS. Monasterii Cremifanensis Ordinis S. Benedicti in Austria memorari n. 58. *Tractatum Ambrosii Episcopi de Historia Josephi Captivi, translatis ab ipsa de Græco in Latinum: & apud Angelum Decembrium scriptorem seculi xv. libro 7. de polissia literaria pag. 566. legi:**

Ægissippum esse vocabulum historicæ Græci, ex capra, & equo compositum, qui de bello Tisi cum Judæis scripsit, a Doctore Ambrosio latine translatum. Præterea animadvertendum est, quod Ambrosianus ille Codex vetustissimus supralaudatus, quamvis ad calcem libri primi eam exhibeat epigraphen: Egeßippi liber primus, in multis tamen foliis libri quinti in capite paginarum hunc habet titulum: Josephi liber quintus, unde nonnulli occasionem sumperunt coniciendi Josephi nomen ex nomine Josephi corruptum esse, & ex eo inde Hegeßippi nomen exortum. Conjecturam confirmant, quod pauca in Hegeßippi historia, de qua loquimur, reperiantur, quæ ab Josepho eruta non sint. Forte itaque S. Ambrosius & compilator, & interpret operis dicendus, quod scilicet ex Græcis potissimum voluminibus Josephi, latinam ipse historiam composuerit, liberiore usus interpretatione. Vide et. viri P. F. Foggini exercitationem secundam de Romano Divi Petri itinere pag. 24. ubi Vossii conjecturam de Hegeßippi libris circa annum Christi 963. editis, cum Tillemontio egregie confutat.

De hoc sacello meminerunt Innocentius Papa III. in epistolis, Franciscus Petrarca lib. 2. ep. 9. ad Joannem Columnam, S. Antoninus in Summa, Gregorius Card. Cortesius noster lib. 2. de Rom. itinere D. Petri pag. 188. Ven. Card. Baronius ad annum 69. Nunnius lib. 2. cap. 13. de optimo reip. statu, aliique. Hinc Petrus de Natalibus in vita principis Apostolorum: „ Petrus autem (inquit) multa fratrum instantia ex Urbe discessit, & cum venisset ad Portam, quæ nunc dicitur S. Mariæ ad Passus via Appia, videns sibi Christum occurrere, ait *Domine, quo vadis?* Qui respondit: *venio Romam iterum crucifigi*, statimque Dominus disparuit, & ejus adhuc vestigia marmoris impressa cernuntur „. Et in Commentario visitationis ejusdem sacelli die 24. Novembris anni 1644. celebratæ, legitur: „ Adest Ecclesia sub nomine *Domine, quo vadis?* alias S. Mariæ de Plantis, sic nuncupata propterea quod hic sit locus, in quo Dominus noster Jesus Christus Petro Urbe egredienti occurrit, ac respondit, se Romam iterum ire crucifigi, ibique vestigia pedum in silice impressa reliquit, qui lapis hodie in Ecclesia S. Sebastiani inter ceteras Reliquias custoditur, relicto hic exemplo ad formam originalis expresso, quod in hujus Ecclesiæ medio cratibus ferreis circumdatum, servatur „. Vide etiam Joannem Lupardum in lib. de *mirabilibus Urbis*, nec non Franciscum Mariam Turrigium in *sacris trophæis*, ubi cap. x. & xi. de duobus aliis sacellis in honorem SS. Petri, & Pauli in urbe olim erectis, sermonem habet, quorum alterum in medio viæ Ostiensis inter Portam & Basilicam S. Pauli, alterum in via sacra prope templum Romuli nunc SS. Cosmæ & Damiani a Paulo PP. I. ædificatum, teste Anastasio Bibliothecario, visebatur.

Verum, ut ad D. Ambrosii narrationem revertamur, (quidquid sit de lapide in Ecclesia S. Sebastiani servato, ubi pedum vestigia impressa Jesum Christum reliquisse arbitrantur) quamvis nec ipsam quidem pro certissima habendam esse pronunciem, haud talis tamen est, ut qui illi fidem præstent, blasphemi dici possint, sicuti eos temere Velenus in responsionibus ad suppositos Catholicorum in *cavillos* appellavit. Obiicit Persuasor, Christum nunquam de coelo descensurum fore, nisi in die Judicii, dicente Petro *Actor.*

cap. 3. *Quem oportet cœlum suscipere usque in tempora restitutionis omnium.* At vero, quem præterit, opus fuisse Christum cœlum suscipere usque in tempora restitutionis omnium, ita ut non sit venturus ante tempora illa publice, & coram omnibus, non autem privatim, & cui voluerit? Enimvero Jesum Christum, non per imaginariam visionem, aut per *visum*, sed corpore vestitum in aere terræ proximo sibi præsentem & vicinum oculis suis vidit Paulus, ut constat tum ex luce quæ illum circumfulsit, & cæcitate, in quam viso Christo sanctorum splendoribus circumfuso, repente incidit, tum præcipue ex ipsis Actorum verbis cap. 9. ubi Paulum alloquitur Ananias: *Dominus Jesus misit me, qui apparuit tibi in via.* Et postea legitur, quod Barnabas apprehensum Paulum duxit ad Apostolos, & narravit illis quomodo vidisset Dominum. Ipse autem Paulus ep. 1. ad Corinth. cap. ix. v. 1. *Non sum, inquit, Apostolus? Nonne Dominum nostrum Jesum Christum vidi?* Et cap. xv. enumerans testes resurrectionis, hos inter, semet ipsum recenset, dicens vers. 8. *Novissime autem omnium tanquam abortivo, visus est & mihi:* quo in loco animadvertendum optime occurrit, quod ex ea visione haud satis probasset Paulus resurrectionem Christi Domini, dummodo ille Christum ipsum per se corporeis oculis sibi præsentem non vidisset.

At etiam diluenda sunt, quæ post Velenum, Basnagius atque Petrus adversus propositam B. Ambrosii narrationem, proferunt argumenta. Opponit Basnagius, antiquiorem Ambrosio esse neminem, qui historiæ hujusce meminerit: fortassis Ambrosium pro Paulo Petrum scripsisse. Origenes enim tract. 21. in Joannem, Paulo tribuit, quod ille Petro: S. Athanasium litteris prodidisse, quod S. Petrus Romam venerit divino monitu, non autem, quod fugiens redierit: Ambrosii narrationem sacris litteris adversari, ubi Petrus imminentis supplicii monitorem jam habuisse Jesum Christum diserte testatur, scribens: *Scio cito futurum, ut deponam tabernaculum meum, sicut Dominus noster Jesus Christus declaravit mihi: demum non videri, quid foret opus tanto illo miraculo, ut Romam Petrus vocaretur, quum ad id satisfuisset, aut nocturna visio, qualis obvenerat, Paulo, ut migraret in Macedoniam, aut editum e caelo, spiritus oraculum; quale auditum apud Antiochiam mit-*

ten-

„ tendis Apostolis Paulo atque Barnabæ, aut sane arcanus
„ instinctus, quo mentem Apostolorum Dominus crebro
„ dirigebat, aut denique Prophetæ alicujus vaticinium,
„ quale fudit Agabus, portendendis Paulo Jerosolymam con-
„ tendenti vinculis &c. „. Hactenus Basnagius.

Verum enim vero, quum indubium plane esse debeat, narrationem illam a S. Ambrosio confictam non esse, fateamur opus est, quod a majoribus acceperit, & quidem non levi traditione aut libello aliquo nullius auctoritatis fuisse, arbitrari licet, quod acerrimi judicii vir foret, eamque retulerit adversus hæreticum hominem scribens: & quidem ab apocryphis scriptis eadem narrantibus dissentit, ut superius animadvertimus. Quare autem Origeni potius quam Ambrosio credendum erit, Origeni, inquam, qui apocryphis libris non raro usus est, & ex libro apocrypho, nempe ex Actis Pauli, hoc ipsum quod de Paulo narrat, hausisse aperte dicit? De S. Athanasio haud loquor; id unum ille edocere voluit, SS. Apostolos ire Romam, quo eos rapiebat spiritus Domini, minime dubitasse, quamvis multa ibi mala sibi futura cognoscerent. Nempe *divinis præordinationibus*, ut verbis utar S. Leonis *serm. 68.* factum est, ut S. Petrus trophæum crucis, Romanis arcibus intulerit: & Paulus Romani itineris monitorem habuit Dominum, quum illi ab Judæis ad mortem vexato adfuit, & dixit, *Act. cap. v. Constans esto, sicut enim testificatus es de me in Hierusalem, sic te oportet & Romæ testificari.* Quod vero ad Petri verba: *Velox est depositio tabernaculi mei, secundum quod & Dominus noster Jesus Christus significavit mihi; quid vetat dicere ea illud ipsum respicere, quod narrat Ambrosius?* Ita quidem multi primæ notæ sentiunt interpretes, & si quis forte id nolit; possunt etiam illa respicere Jesu Christi ad eundem Petrum verba *Joan. xviii. 23. Cum esses junior cingebas te, & ambulabas ubi volebas: cum autem senueris extendes manus tuas, & alius te cinget, & duceat quo tu non vis.* Profecto ad hæc, non autem ad peculiarem alium monitum, ut censet Augustinus Calmet in *Comment. ad epist. 2. Petri cap. 1. vers. 14.* alludere videtur etiam Sanctus Leo, ubi ad ipsum Petrum conversus in *sermone 68.* ita loquitur: „ Nec aut dubius de propectu operis, aut de spatio tuæ ignarus ætatis, trophæum crucis Romanis arcibus

Z 3

„ infe-

„ inferebas , quo te divinis præordinationibus anteibant & „ honor potestatis & gloria passionis „ . Scilicet , cum fenesceret , propius accedere obitum suum Petrus sentiebat juxta id , quod a Domino acceperat : *cum senueris &c.* Quis demum non videt nimis probare , adeoque nihil argumentum illud , quod faciliori negotio potuisset Deus S. Apostolum Romam revocare ? Quæ enim non potuit , aut potest facere Deus alia ratione quam facta sunt ? Ea ipsa , quæ Basnagius recenset nonne aliter fieri poterant ? Sed quis consiliarius Deo fuit ? Incomprehensibilia sunt judicia ejus . Scrutator majestatis , opprimetur a gloria .

Neque minus facile diluuntur , quæ opponit Petrus : Ambrosii scilicet narrationem verba Christo adscribere , Christo minus digna : Petro injuriosam esse , utpote quæ illum Deo inobedientem ostendat : tandem causam afferri non posse , cur non & Paulus , qui una cum Petro in vinculis erat , a discipulis commonefactus , in fugam se dederit -

At miror , qua fronte Petrus ibi vitium notare audeat , ubi nullum Origenes , nullum Ambrosius , nullum veteres alii , recentisque viri longe doctissimi invenerunt . Verba : *Vada Romam iterum crucifigi* , mystice intelligenda sunt , qua ratione etiam intelligitur S. Pauli sententia in *Epist. ad Hebr. cap. vi. vers. 6. Et prolapsi sunt : rursus renovari ad penitentiam , rursus crucifigentes sibimetipsis Filium Dei , & ostentui habentes* . Neque minus ineptum est , quod Petrus contra divinam voluntatem peccaverit Roma fugiens . Id ipsum imperaverat illi & ceteris discipulis Dominus , ut est apud Matth. x. 23. *Cum autem persequentur vos in civitate ista , fugite in aliam* .

Tandem quod ad ultimam pertinet Petræi objectionem , non video , quid illa contra nos valere possit , qui narrationem amplectimur D. Ambrosii referentis , Petrum antequam in carcerem coniceretur , ex Urbe discessisse . Hoc autem consideratione dignum maxime est , quod & Basnagio satisfacit obiicienti præter illa quæ superius confutavimus , consuevisse quidem Apostolos fugam arripere , sed solum antequam in carcerem raperentur , dicente Athanasio : „ Hæc & BB. Martyres temporibus persecutionum observabant : fugiebant cum persecutionem patiebantur , dum latebant obfirmabant animum : Ubi vero inventi essent , „ mar-

„ martyrium obibant „ . Nequid enim reponam , S. Athanasium loqui de martyribus , qui e manibus tyrannorum elabi non potuerant , præterea vero & de multis aliis SS. martyribus in historia ecclesiastica proditum esse , quod secluso Christianorum scandalo , etiam e carceribus fugerint , quin immo & ipsum quidem Petrum Angelo Domini adjuvante ab Herodis carcere , noctu fugam arripuisse : Sanctus Petrus quum Roma discessit , nondum in carcere erat , ut narrat Ambrosius , apud quem major fides est , quam apud Pseudo-Linum , & Acta SS. Processi & Martiniani , quæ narrant e vinculis evasisse , quamvis his Baronius atque Turrigius adhæserint . Patet igitur , injuria heterodoxos non modo minus verisimilem sed etiam blasphemam dicere Ambrosii narrationem . Pro ea quidem laudat idem Turrigius pag. 62. opusculi sæpe laudati , etiam S. Gregorium M. in Commentario Psalmi Pœnitent. iv. Sed hi Commentarii in Psalmos Pœnitentiales Gregorio VII. potius videntur tribuendi .

CAPUT XIII.

De Cœmeteriis aliqua SS. Apostolorum memoria insignitis , deque translatione Corporum BB. Petri & Pauli ad Catacumbas .

Cœmeteria sive Catacumba a primariis nostræ religionis Patribus appellari consueverunt loca illa , in quibus SS. Martyrum aliorumque Fidelium mortuorum corpora sepultura mandabantur (a) . Si quis inquireret , a quo condita primum fuerint , responderi fortasse posset , incepta fuisse a Gentilibus eruendæ arenæ gratia , unde etiam *Arenarie* , & *Cryptæ* dicta sunt . Nam & Cicero in oratione pro Cluentio , narrans , Asinium proditione occisum fuisse ; *Asinius extem* , inquit , *brevi illo tempore quasi in hortulos iret , in ARENARIAS quasdam extra portam exquilinam perductus , occidi-*

Z 4

cidi-

(a) Vide quæ de horum nominum etymologia , deque eorundem cœmeteriorum usu , ex Panvinio , Baronio , Bollandio , Morterio , Du-Cangio , Montfauconio , aliisque , doctæ eruditeque congestæ æternæ memoriæ Pontifex Benedictus XIV. in aureum suum opus *de servor. Dei Beatif. & Beator. Canoniz. lib. 4. par. 2. cap. 27.*